

ACCOUNTING AND TAXATION

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

УДК 657:174

ОСНОВОПОЛОЖНІ ПРИНЦИПИ ЕТИКИ ПРОФЕСІЙНИХ БУХГАЛТЕРІВ: ЗМІСТ І ФІНАНСОВІ НАСЛІДКИ ЇХ НЕДОТРИМАННЯ

Оксана Нужна

Луцький національний технічний університет, Луцьк, Україна

Резюме. Досліджено актуальні питання, пов'язані з етичною складовою професії бухгалтера та її соціальною спрямованістю. Визначено основні етичні проблеми в практичній діяльності професійних бухгалтерів, які є наслідком нехтування етичними принципами та пов'язані з перекручуванням даних фінансової звітності, порушеннями при нарахуванні та сплаті податків, недотриманням конфіденційності інформації, участю у корупційних схемах та ін. Метою дослідження є аналіз наслідків недотримання основоположних принципів етики професійних бухгалтерів у формі фінансових та матеріальних втрат, спричинених порушенням законодавства. Розглянуто зміст основоположних принципів етики відповідно до Міжнародного кодексу етики професійних бухгалтерів: чесність, об'єктивність, професійна компетентність та належна ретельність, конфіденційність, професійна поведінка. Проаналізовано втрати фінансових і матеріальних ресурсів, спричинених порушеннями законодавства, за даними статистичних звітів Державної аудиторської служби України за 2019–2024 роки. Встановлено, що за період дослідження найменшими ці втрати були у 2019 році, у 2020 році вони зросли майже у 90 разів. З початком повномасштабної війни спостерігається значне зростання втрат у 2022–2023 роках, однак у 2024 році ситуація стабілізувалась і зазначені втрати зменшилися у понад 5 разів. Доведено, що важливою умовою формування етичної складової у майбутніх фахівців з бухгалтерського обліку є включення в освітню програму їх підготовки відповідних освітніх компонентів за всіма рівнями вищої освіти відповідно до діючих стандартів освіти. Обґрунтовано необхідність комплексного підходу до регулювання бухгалтерської професії та, зокрема, її етичної складової, який поєднує вплив держави (урахування міжнародного досвіду впровадження норм професійної етики в нормативно-законодавчому регулюванні бухгалтерського обліку та формуванні стандартів освіти щодо підготовки професійних бухгалтерів) та професійних громадських об'єднань бухгалтерів. Це сприятиме дотриманню принципів етики професійними бухгалтерами і дасть можливість посилити конкурентоспроможність національної економіки через запобігання використання шахрайських схем і недобросовісної поведінки.

Ключові слова: матеріальні втрати, Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів, основоположні принципи, професійна етика, фінансові втрати.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2025.02.018

Отримано 22.01.2025

UDC 657:174

FUNDAMENTAL PRINCIPLES OF ETHICS OF PROFESSIONAL ACCOUNTANTS: CONTENT AND FINANCIAL CONSEQUENCES OF THEIR NON-COMPLIANCE

Oksana Nuzhna

Lutsk National Technical University, Lutsk, Ukraine

Summary. The article examines current issues related to the ethical component of the accounting profession and its social orientation. The main ethical problems in the practical activities of professional accountants are

identified, which are a consequence of neglecting ethical principles and are associated with the distortion of financial reporting data, violations in the calculation and payment of taxes, non-compliance with the confidentiality of information, participation in corruption schemes, etc. The purpose of the study is to analyze the consequences of non-compliance with the fundamental principles of ethics of professional accountants in the form of financial and material losses caused by violation of the law. The content of the fundamental principles of ethics following the International Code of Ethics for Professional Accountants is considered: honesty, objectivity, professional competence and due diligence, confidentiality, and professional behavior. An analysis of losses of financial and material resources caused by violations of the law was conducted, according to statistical reports of the State Audit Service of Ukraine for 2019–2024. It was established that during the study period, these losses were the smallest in 2019, in 2020 they increased almost 90 times. With the beginning of a full-scale war, there was a significant increase in losses in 2022–2023, however, in 2024 the situation stabilized and the mentioned losses decreased by more than 5 times. It was proved that an important condition for the formation of the ethical component in future accounting specialists is the inclusion of the relevant educational components in the educational program of their training at all levels of higher education per current educational standards. The need for a comprehensive approach to the regulation of the accounting profession and, in particular, its ethical component, which combines the influence of the state (taking into account international experience in implementing professional ethics in the regulatory and legislative regulation of accounting and the formation of educational standards for the training of professional accountants) and professional public associations of accountants are substantiated. This will contribute to the observance of ethical principles by professional accountants and will make it possible to strengthen the competitiveness of the national economy by preventing the use of fraudulent schemes and unfair behavior.

Key words: material losses, International Code of Ethics for Professional Accountants, fundamental principles, professional ethics, financial losses.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2025.02.018

Received 22.01.2025

Постановка проблеми. Кожна професія має свої особливості та формує певні етичні стандарти поведінки, які поєднують як загальні моральні принципи, так і професійні вимоги, зумовлені особливостями професії, корпоративними інтересами та професійною культурою. Для професії бухгалтера поняття професійної етики має особливу вагу, адже надана ним інформація має суттєвий вплив на управлінські процеси в контексті прийняття рішень, а дані звітності в сукупності формують галузеві, регіональні та загальнонаціональні статистичні показники. Тому професійний бухгалтер має усвідомлено та відповідально діяти в інтересах суспільства, і саме це має бути визначальним у його професійній діяльності, а не забезпечення потреб окремого роботодавця. Однак на практиці зустрічаються випадки нехтування етичними принципами в діяльності бухгалтерів. Зокрема, Тарасевич Г. П., Чижевська Л. В. визначають такі основні етичні проблеми в практичній діяльності професійних бухгалтерів: «оманлива або неточна фінансова звітність; шахрайство та ухилення від сплати податків; відсутність прозорості в бухгалтерських рішеннях; порушення конфіденційності; хабарництво та корупція» [1]. Це вимагає досліджень причин та наслідків недотримання етичних принципів бухгалтерами в напрямку розроблення механізмів запобігання недобросовісної поведінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Етичні аспекти професійної діяльності бухгалтера є предметом наукових досліджень широкого кола вчених. Зокрема, як вірно зазначає Безручук С. Л., «настільки ж важливою, як і існуючий професіоналізм осіб, що ведуть бухгалтерський облік, є їх етична позиція» [2].

Гуріна Н. В. наголошує на соціальній спрямованості професії бухгалтера та зауважує, що «сьогодні основний акцент робиться на етико-соціальні відносини облікових працівників (бухгалтерів, аудиторів, контролерів) та суспільства, оскільки значно зростає роль етики у практичній діяльності» [3].

Загалом основні положення та практичне застосування принципів та стандартів бухгалтерської етики розглядають у своїх працях Ромашко О. М. [4], Король С. Я. [4], Крячко В. Г. [5], Ніколашин А. О. [6], Скрипник С. В. [6], Шалімова Н. С. [7]. Також Замула І. В. визначає переваги дотримання принципів етики, зокрема, довіра окремого роботодавця чи замовника та суспільства в цілому, незалежний підхід до надання послуг та належна їх якість, підтримання престижного іміджу професії та ін.

На проблемних аспектах та існуючих загрозах дотримання етичних принципів, питаннях управління професійними ризиками бухгалтерів зосереджують свою увагу Мулик Т. О. [9], Мулик Я. І. [9], Фоміна О. В. [10], Ромашко О. М. [10], Семенова С. М. [10], Чебан Т. М. [11].

Безручук С. Л. зазначає, що «в останні десятиріччя спостерігаємо зростання економічної злочинності – негативну тенденцію, властиву не тільки Україні, але й іншим країнам. Усі країни, незалежно від характеру законодавчої бази, ступеня розвитку та інших характеристик, зіштовхнулися з відсутністю ефективних рішень щодо боротьби з маніпуляціями в бухгалтерському обліку в повній мірі» [2].

Тарасевич Г. П. і Чижевська Л. В. [1] акцентують увагу на тому, що збитки від шахрайств із інформацією фінансового змісту мають вплив на фінансову безпеку держави, і визначають види відповідальності професійних бухгалтерів (дисциплінарна, матеріальна, адміністративна й кримінальна).

Як чинник впливу на економічне середовище розглядає етику професійних бухгалтерів Король С. Я. [12] і наголошує, що саме дотримання ними принципів етики дає можливість підвищити конкурентоспроможність економіки України через запобігання використання шахрайських схем і недобросовісної поведінки.

Саме тому етичні аспекти професійної діяльності бухгалтера є надважливими та потребують додаткових досліджень у напрямку практичного впровадження основоположних принципів етики.

Метою дослідження є аналіз наслідків недотримання основоположних принципів етики професійних бухгалтерів у формі фінансових та матеріальних втрат, спричинених порушенням законодавства.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети визначено такі наукові завдання: розкрити сутність професійної етики бухгалтера та зміст її основоположних принципів; визначити основні етичні проблеми в практичній діяльності професійних бухгалтерів; проаналізувати втрати, спричинені порушенням законодавства через недотримання основоположних принципів етики професійних бухгалтерів; визначити роль держави і професійних громадських організацій у регулюванні бухгалтерської професії та, зокрема, її етичної складової.

Для вирішення поставлених завдань використано такі методи: аналіз, синтез, узагальнення, аналогія, системний підхід.

Виклад основного матеріалу. Під професійною етикою бухгалтера вчені розуміють «сукупність моральних принципів та інституційно врегульовану систему норм поведінки, що визначають якість наданих бухгалтерських послуг (інформації) як складову його відповідальності перед суспільством за результати професійної діяльності» [12].

Міжнародні стандарти етики в бухгалтерській професії в Україні впроваджує ГО «Федерація професійних бухгалтерів та аудиторів України», яка з 2008 року є дійсним членом Міжнародної федерації бухгалтерів і рішенням XI з'їзду від 24.12.2007 року Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів прийняв за Кодекс етики ФПБАУ, вимог якого зобов'язані дотримуватись усі члени цієї організації.

У Міжнародному кодексі етики професійних бухгалтерів викладено п'ять основоположних принципів етики, кожного з яких повинен дотримуватися професійний бухгалтер: чесність, об'єктивність, професійна компетентність та належна ретельність, конфіденційність, професійна поведінка.

Звичайно, не кожен бухгалтер в Україні є членом ГО «Федерація професійних бухгалтерів та аудиторів України» і формально не зобов'язаний дотримуватися кодексу етики цієї організації. Однак прописані в Кодексі стандарти поведінки є такими, які враховують вимоги до професійних бухгалтерів та формують етичну складову цієї професії. Тому дотримання основоположних етичних принципів відповідно до

Міжнародного кодексу етики вирізняє саме професійних бухгалтерів і дозволяє вирішити етичні конфлікти.

Своїм підписом головний бухгалтер підприємства засвідчує свою відповідальність за достовірність наданої в документах та звітності інформації. Якщо ж інформація не є достовірною, то наявне порушення одного чи кількох основоположних принципів етики професійних бухгалтерів. Якщо інформація ненавмисно подана недостовірно, то порушений принцип професійної компетентності та належної ретельності. Якщо ж перекручування інформації відбулося свідомо, то порушений один із таких принципів: чесність, об'єктивність, професійна поведінка.

Порушення професійним бухгалтером хоча б одного з основоположних принципів етики призводять, зокрема, до фінансових чи матеріальних втрат.

Проведемо аналіз втрат фінансових і матеріальних ресурсів, спричинених порушеннями законодавства, за даними статистичних звітів Державної аудиторської служби України.

Динаміка втрат фінансових і матеріальних ресурсів, спричинених порушеннями законодавства у 2019–2024 роках, наведена на рис. 1.

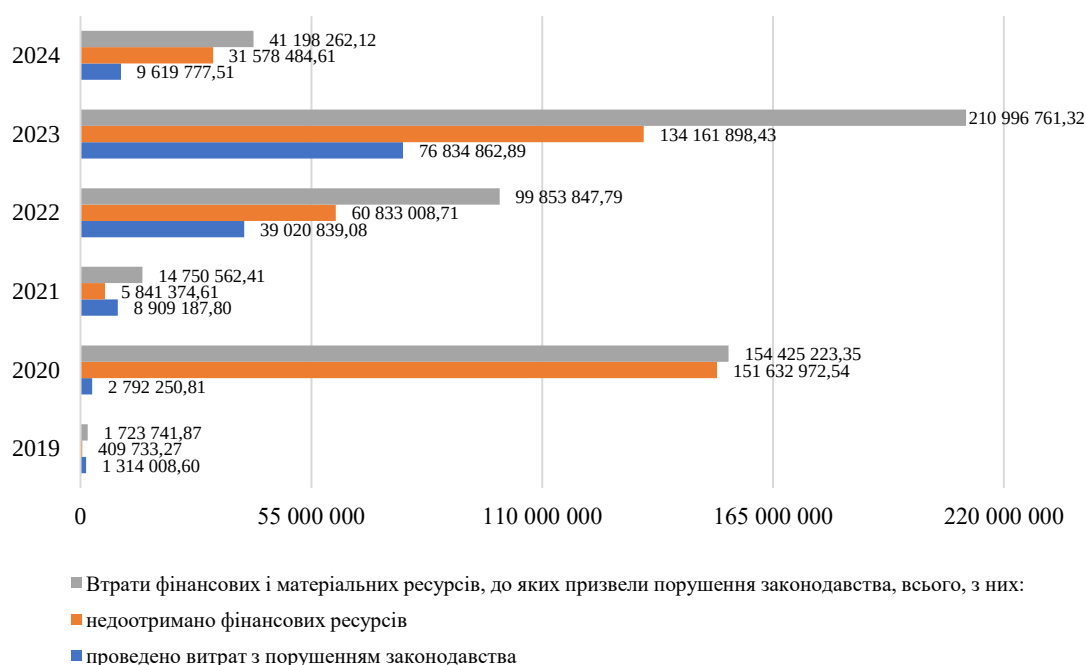

Рисунок 1. Динаміка втрат фінансових і матеріальних ресурсів, спричинених порушеннями законодавства у 2019–2024 роках, тис. грн

Джерело: дані Держаудитслужби [14].

Аналіз показав, що за весь період дослідження найменш значні втрати спостерігались у 2019 році. Значне зростання втрат у 2020 році, а саме у 89,6 раза, пояснюється меншою мірою зростанням суми витрат, проведених з порушенням законодавства (у 2,1 раза), і більшою мірою – зростанням суми недоотриманих фінансових ресурсів (більш ніж у 370 разів). Пов'язуємо це із впливом на економіку карантинних обмежень через пандемію коронавірусу.

У 2021 році ситуація дещо стабілізувалась і втрати фінансових та матеріальних ресурсів, спричинених порушеннями законодавства, зменшились у 10,5 раза за рахунок зменшення суми недоотриманих фінансових ресурсів у 26 разів. Однак при цьому спостерігається зростання суми витрат, проведених з порушенням законодавства, у 3,2 раза.

З початком війни втрати фінансових і матеріальних ресурсів, спричинених порушеннями законодавства, зростають порівняно з попереднім роком відповідно у 6,8 раза (у 2022 році) і 2,1 раза (у 2023 році), досягаючи найбільших значень за весь період дослідження. Позитивну динаміку щодо зменшення втрат фінансових і матеріальних ресурсів, спричинених порушеннями законодавства, зафіксовано у 2024 році, коли сума цих втрат зменшилась у 5,1 раза. При цьому сума витрат, проведених із порушенням законодавства, за цей період зменшилась у 8,0 разів, а сума недоотриманих фінансових ресурсів зменшилась у 4,2 раза.

Структуру витрат фінансових і матеріальних ресурсів, спричинених порушеннями законодавства за 2019–2024 роки, наведено в табл. 1.

Таблиця 1. Структура витрат фінансових і матеріальних ресурсів, спричинених порушеннями законодавства, за 2019–2024 роки

Показник	Питома вага, %						Відхилення 2024 до 2019, відсоткові пункти
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
Виявлено порушень законодавства, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, всього, з них:	100	100	100	100	100	100	x
1. Недоотримано фінансових ресурсів	23,8	98,3	39,6	60,9	63,6	76,7	+52,9
2. Проведено витрат з порушенням законодавства, усього, з них:	76,2	1,8	60,4	39,1	36,4	23,3	-52,9
2.1. Нецільові витрати державних ресурсів	5,6	0,2	11,8	0,3	0,2	1,7	-3,9
2.2. Незаконні витрати	64,3	1,5	48,3	38,7	34,7	21,5	-42,8
2.3. Недостачі	6,3	0,1	0,3	0,1	1,6	0,2	-6,1

Джерело: розрахунки автора за даними [14].

Проаналізувавши наведені в таблиці 1 дані, можемо констатувати, що за період дослідження кардинально змінилася структура втрат фінансових і матеріальних ресурсів, спричинених порушеннями законодавства. Якщо у 2019 і 2021 роках у структурі цих втрат переважають витрати, проведені з порушенням законодавства (23,8% і 39,6% відповідно), то в інші періоди домінуючу частку складає сума недоотриманих фінансових ресурсів. Зокрема, у 2020 році питома вага цієї складової становить 98,3%, у 2022–2024 роках відповідно 60,9%, 63,6% і 76,7%.

З витрат, проведених з порушенням законодавства, найбільша сума припадає на незаконні витрати, питома вага яких у структурі витрат фінансових і матеріальних ресурсів, спричинених порушеннями законодавства, складає 64,3% у 2019 році, 1,5% у 2020 році і зменшується від 48,3% у 2021 році до 21,5% у 2024 році.

Отже, проаналізувавши дані звітів Державної аудиторської служби України, можемо зробити висновок про значні суми фінансових і матеріальних ресурсів, спричинених порушеннями законодавства протягом періоду дослідження.

Таким чином, недотримання основоположних принципів етики професійних бухгалтерів призводить до негативних наслідків, зокрема у формі фінансових та матеріальних втрат. Тому не лише знання цих принципів, а й уміння їх практично застосовувати у професійній діяльності через усвідомлення можливих наслідків для всього суспільства є необхідною умовою для запобігання таких втрат.

Важливою умовою формування етичної складової у майбутніх фахівців у сфері бухгалтерського обліку є включення в освітню програму їх підготовки відповідних освітніх компонентів. Це стосується підготовки здобувачів вищої освіти за всіма її рівнями: першого (бакалаврського), другого (магістерського) і третього (освітньо-наукового). Діючі стандарти вищої освіти за спеціальністю 071 Облік і оподаткування включають компетентності, пов'язані з етичними вимогами, причому загальні компетентності пов'язані з загальною етикою фахівця, а спеціальні (фахові) компетентності – з його професійною етикою.

Для набуття зазначених спеціальних компетентностей при підготовці фахівців з обліку й оподаткування в Луцькому національному технічному університеті навчальним планом передбачені такі освітні компоненти: «Комунікативні процеси та професійна етика» (перший (бакалаврський) рівень) і «Business communications and professional ethics» (другий (магістерський) рівень). Вважаємо, що якісна підготовка фахівців з обліку й оподаткування саме в цьому аспекті забезпечить належний рівень їх етичної культури і дозволить уникнути або хоча б знизити рівень витрат, спричинених порушеннями основоположних принципів етики професійних бухгалтерів.

Висновки. Необхідний комплексний підхід до регулювання бухгалтерської професії та, зокрема, її етичної складової, який поєднує вплив держави (урахування міжнародного досвіду впровадження норм професійної етики в нормативно-законодавчому регулюванні бухгалтерського обліку та формуванні стандартів освіти щодо підготовки професійних бухгалтерів) та професійних громадських об'єднань бухгалтерів.

Conclusions. Therefore, a comprehensive approach to regulating the accounting profession and, in particular, its ethical component is needed, which combines the influence of the state (taking into account international experience in implementing professional ethics in the regulatory and legislative regulation of accounting and the formation of educational standards for the training of professional accountants) and professional public associations of accountants.

Список використаних джерел

1. Тарасевич Г. П., Чижевська Л. В. Етична відповідальність бухгалтерів у контексті підтримки цілей сталого розвитку. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2023. Вип. 2 (55). С. 49–54. DOI: [https://doi.org/10.26642/pbo-2023-2\(55\)-49-54](https://doi.org/10.26642/pbo-2023-2(55)-49-54)
2. Безручук С. Л. Якість фінансової звітності через призму професійної етики бухгалтера. *Вісник ЖДТУ. Сер. Економіка, управління та адміністрування*. 2017. № 4 (82). С. 3–8. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2017-4\(82\)-3-8](https://doi.org/10.26642/jen-2017-4(82)-3-8)
3. Гуріна Н. В., Грищенко Т. С. Професійна діяльність бухгалтера: етичні аспекти. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2021. Вип. 2 (29) С. 136–141.
4. Ромашко О. М., Король С. Я. Професійна етика бухгалтера в контексті електронних довірчих послуг та використання штучного інтелекту. *Проблеми сучасних трансформацій. Сер. Економіка та управління*. 2024. № 12. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-12-09-04> (дата звернення: 20.12.2024).
5. Настасієнко О. Е., Крячко В. Г. Запровадження та становлення принципів етичної поведінки бухгалтера. *Наукові записки Кіровоградського національного технічного університету*. 2014. Вип. 16. С. 33–37.
6. Ніколашин А. О., Скрипник С. В. Принципи та стандарти бухгалтерської етики: аналіз основних положень та їх застосування на практиці. *Ефективна економіка*. 2024. № 8. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/4425/4460> (дата звернення: 20.12.2024).
7. Шалімова Н. С. Етика внутрішнього аудитора: вимоги та підходи щодо забезпечення її дотримання. *Економіка. Фінанси. Право*. 2015. № 7/2. С. 20–25.
8. Замула І. В., Левківська О. Я. Професійна етика бухгалтера і аудитора. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2015. Вип. 1 (31). С. 156–164.
9. Мулик Т. О., Мулик Я. І. Управління професійними ризиками бухгалтера. *Ефективна економіка*. 2023. № 7. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/1870> (дата звернення: 20.12.2024).
10. Фоміна О. В., Ромашко О. М., Семенова С. М. Професійна етика бухгалтерів: її особливості та проблемні аспекти дотримання етичних принципів. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 46. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2052> (дата звернення: 18.12.2024).
11. Чебан Т. М. Оцінювання загроз професійній етиці в практичній діяльності бухгалтерів. *Вісник Хмельницького національного університету. Сер. Економічні науки*. 2021. № 5. Т. 1. С. 141–145. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-298-5\(1\)-23](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-298-5(1)-23)
12. Король С. Я., Гнасько О. І. Етика професійних бухгалтерів як фактор впливу на економічне середовище. *Бізнес Інформ*. 2021. № 12. С. 217–224. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-12-217-224>
13. Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів (включаючи міжнародні стандарти незалежності) видання 2022 року. Міжнародна федерація бухгалтерів. URL: <https://ifacweb.blob.core.windows.net/publicfiles/2024-03/%D0%9C%D0%86%D0%96%D0%9D%D0%90%D0%A0%D0%9E%D0%94%D0%9D%D0%98%D0%98CC%86%20%D0%9A%D0%9E%D0%94%D0%95%D0%9AD0%A1%20%D0%95%D0%A2%D0%98%D0%9A%D0%98%202022.pdf> (дата звернення: 15.12.2024).

14. Результати діяльності Держаудитслужби, її міжрегіональних територіальних органів. Державна аудиторська служба України. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/53> (дата звернення: 10.12.2024).

References

1. Tarasevych Gh. P., Chyzhevsjka L. V. (2023) Etychna vidpovidalnistj bukhghalteriv u konteksti pidtrymky cilej stalogo rozvytku [Ethical responsibility of professional accountants in the context of supporting sustainable development goals]. *Problems of theory and methodology of accounting, control and analysis*, vol. 2(55), pp. 49–54. DOI: [https://doi.org/10.26642/pbo-2023-2\(55\)-49-54](https://doi.org/10.26642/pbo-2023-2(55)-49-54)
2. Bezruchuk S. L. (2017) Jakistj finansovoi zvitnosti cherez pryzmu profesijnosti etyky bukhghaltera [Financial statements quality through accountant's professional ethics projection]. *Journal of ZSTU: Economics, management and administration*, no. 4 (82), pp. 3–8. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2017-4\(82\)-3-8](https://doi.org/10.26642/jen-2017-4(82)-3-8)
3. Ghurina N. V., Ghryshenko T. S. (2021) Profesijna dijalnistj bukhghaltera: etychni aspekty [Professional activity of accountant: ethical aspects]. *Eastern Europe: Economy, Business and Management*, vol. 2 (29), pp. 136–141.
4. Romashko O. M., Korolj S. Ja. (2024) Profesijna etyka bukhghaltera v konteksti elektronnykh dovirchych poslugh ta vykorystannja shtuchnogho intelektu [Professional Ethics of Accountants in the Context of Electronic Trust Services and the Use of Artificial Intelligence]. *Problems of modern transformations. Series: economics and management*, no. 12. Available at: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-12-09-04> (accessed: 20 December 2024).
5. Nastasijenko O. E., Krjachko V. Gh. (2014) Zaprovadzhennja ta stanovlennja pryncypiv etychnoji povedinky bukhghaltera [Origin and formation of the principles of ethical conduct accountant]. *Scientific notes of Kirovohrad National Technical University*, vol. 16, pp. 33–37.
6. Nikolashyn A. O., Skrypyk S. V. (2024) Pryncypy ta standarty bukhghaltersjkoji etyky: analiz osnovnykh polozhenj ta jikh zastosuvannja na praktyci [Principles and standards of accounting ethics: analysis of the main provisions and their application in practice]. *Efektivna ekonomika*, no. 8. Available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/4425/4460> (accessed: 20 December 2024).
7. Shalimova N. S. (2015) Etyka vnutrishnjogho audytora: vymoghy ta pidkhody shhodo zabezpechennja jiji dotrymannja [Ethics of internal auditor: requirements and approaches to ensure its compliance]. *Economics. Finances. Law*, no. 7/2, pp. 20–25.
8. Zamula I. V., Levkivsijka O. Ja. (2015) Profesijna etyka bukhghaltera i audytora [Professional ethics for accountant and auditors]. *Problems of theory and methodology of accounting, control and analysis*, vol. 1 (31), pp. 156–164.
9. Mulyk T. O., Mulyk Ja. I. (2023) Upravlinnja profesijnymy ryzykamy bukhghaltera [Accountant professional risk management]. *Efektivna ekonomika*, no. 7. Available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1870> (accessed: 20 December 2024).
10. Fomina O. V., Romashko O. M., Semenova S. M. (2022) Profesijna etyka bukhghalteriv: jiji osoblyvosti ta problemni aspekty dotrymannja etychnykh pryncypiv [Professional ethics of accountants: its features and problem aspects of observing ethical principles]. *Economy and Society*, vol. 46. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2052> (accessed: 18 December 2024).
11. Cheban T. M. (2021) Ocinjuvannja zagroz profesijnij etyky v praktychnij dijalnosti bukhghalteriv [Assessment of threats to professional ethics in the practical activity of accountants]. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*, no. 5. vol. 1, pp. 141–145. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-298-5\(1\)-23](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-298-5(1)-23)
12. Korolj S. Ja., Ghnasjko O. I. (2021) Etyka profesijnnykh bukhghalteriv jak faktor vplyvu na ekonomichne sereдовyshhe [Ethics of Professional Accountants as a Factor of Influence on the Economic Environment]. *Business Inform*, no. 12, pp. 217–224. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-12-217-224>
13. Mizhnarodna federacija bukhghalteriv (2022) Mizhnarodnyj kodeks etyky profesijnnykh bukhghalteriv (vključajuchy mizhnarodni standarty nezalezhnosti) [Handbook of the International Code of Ethics for Professional Accountants (including International Independence Standards)]. Available at: <https://ifacweb.blob.core.windows.net/publicfiles/2024-03/%D0%9C%D0%86%D0%96%D0%9D%D0%90%D0%A0%D0%9E%D0%94%D0%9D%D0%98%D0%98CC%86%20%D0%9A%D0%9E%D0%94%D0%95%D0%9A%D0%A1%20%D0%95%D0%A2%D0%98%D0%9A%D0%98%202022.pdf> (accessed: 15 December 2024).
14. Derzhavna audytorsjka sluzhba Ukrainy (2024) Rezul'taty dijalnosti Derzhaudytysluzhby, jiji mizhregionalnykh terytorijnykh orghaniv [Results of the activities of the State Audit Service and its interregional territorial bodies]. Available at: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/53> (accessed: 20 December 2024).